

BORI IMRE: PRÓZATÖRTÉNETI TANULMÁNYOK

A magyar próza alakulástörténetének egy lehetséges hosszmetzete Bori Imre többnyire már más kötetekben megjelent tanulmányaiból összeálló új könyve, melyben a szerző Asbóth János *Álmodója* című (1878-ban megjelent) regényétől Déry Tibor egy évszázaddal későbbi *Kyvagiokén* című kisregényéig haladva az időben a hogyan írni a kor szellemében kérdéskörét vizsgálva keresi prózánk modernségének jegyeit, formáit. Az említett két szélső pont, Asbóth és Déry között kap a kötetben tanulmányi terjedelmet Justh Zsigmond, Jókai Mór, a két Cholnoky, Viktor és László, Móricz Zsigmond, Csáth Géza, Török Gyula, Prózamozsaiak közös fejezetcím alatt Kassák Lajos, ismét Csáth, Krúdy Gyula, Kosztolányi Dezső, Füst Milán, Tersánszky Józsi Jenő és Remenyik Zsigmond, majd nagyobb dolgozatban ismét Füst Milán regény-, illetve novellaírásának elemző, értelmező vizsgálata, bemutatása.

Bori Imrének, ahogy a mintegy 30 kötetnyi és 2500 bibliográfiai egységnyi opus bizonyítja, az irodalomtörténetész-tanulmányíró munkásságát a permanens felfedező szándék, gondoljunk a magyar avantgárdot feltáró kötetekre, illetve az újszerű irodalomszemléleti igényre, gondoljunk a magyar irodalmi modernség alakulását tárgyaló eddigi két kötetére, jellemzi.

Az *Álmodójában*, Asbóth regényében azt a pillanatot fedezi fel a tanulmányíró, amikor a „próza krízise – először – ad jelt magáról”, első ízben jelennek meg a magyar regényírásban a formai újítások, kap formát a szimbolizmus. Justh Zsigmond *Művész szerelem* című regényében a „művészsors és művészetlet” modern kérdésköreire ismer, arra a pillanatra figyel fel, amikor megszólal „az író önnön művészetéről való gondolkodásának problematikája”, s amikor „a lélek ismeretlen területeire” hatol az írói érdeklődés. Jókai esetében Bori a nagy mesemondó műveinek új értékelésére vállalkozik, az opus záró évtizedeinek természetét, amit eleddig az írói válság jeleként értelmeztek, értékeli át, az ekkor írt regényekben Jókai korszerűségét ismeri fel. Móricz Zsigmond életművében a *Nyugat* fénykorával (1908–1912) egybeeső modernista törekvéseket vizsgálja, új dimenzióját mutatva így meg irodalmunk egyik legnagyobb regényírói opusának. A két Cholnokyról és Török Gyuláról írva Bori Imre az elsők között irányítja az irodalmi közvélemény és részben a szakma figyelmét a mellőzött, elfelejtett életművekre. Csáth Gézában a tanulmányíró az új ember új művészetének igényét fedezi fel, illetve Csáth küzdelmét említi a szecesszióval, mely során az író a szecesszionista novella mintadarabjait megalkotva kínálja a „század első évtizedeinek formakultúrájához” jelentős prózatörténeti adalékokat. Krúdyról írva, ki – tudjuk – Bori kedvenc írója, az ún. Krúdy-effektust vizsgálja. Kosztolányi *Édes Annája* kapcsán egy lehetséges nézőpontról ír, melyben együtt van, „ahogyan egy atommagban vannak együtt, szoros kapcsolatban annak alkotóelemei”, az író és hőseinek világa. Füst Milán és a történelem viszonyának természetét az *Advent* fényében szemléli. Tersánszky regénye, *A céda és a szűz* kapcsán a regény nyelv minősítését sürgeti az író művészetének jobb megértése érdekében. Déry prózaművészetét pedig a nagyregények és a novellák között elhelyezkedő kisregények világának, megformálásának elemzésével hozza közelebb hozzánk.

Bori Imre kötetének mindegyik tanulmánya az epikával folytatott írói küzdelem módozatait figyeli az irodalom értelmezésének újszerű, modern nézőpontjából. Meglátásai, eredményei vonzóak és nyilván vitára ingerlők, de az irodalom életben maradását szolgálják.

Az irodalom és a szerző szellemének vitalitását igazolják.

GEROLD László